

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, доцента

Проданової Лариси Василівни

на дисертацію *Брайловського Іллі Аркадійовича* на тему:

«Державно-приватне партнерство: методологія, теорія, механізми розвитку», представлену до захисту в спеціалізованій вченій раді Д 08.080.01 при Державному вищому навчальному закладі «Національний гірничий університет» на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки

Актуальність теми дисертації

Сьогодні Україна у досить непростих умовах окреслює параметри соціально-економічної моделі свого розвитку в III тисячолітті. Перед країною постають проблеми швидкого реагування на сучасні виклики і загрози соціальній та економічній безпеці, ефективного реформування (у найкоротший термін) і забезпечення стійкості (у довготривалому періоді) системи суспільства. Розв'язання таких важливих проблем можливе тільки на підґрунті об'єднання зусиль усіх агентів національної економіки та підтримці суспільства, що у світовій практиці реалізується в рамках державно-приватного партнерства (ДПП). Світовий досвід партнерства держави і приватного сектору є результатом вирішення надскладних завдань задоволення зростаючих потреб у суспільних благах, вирівнювання територіальних і галузевих господарчих диспропорцій, випереджального розвитку соціальної та економічної інфраструктури в умовах системної кризи, дефіциту державних та інвестиційних ресурсів, що актуально і для сучасної України. Вивчення тенденцій становлення ДПП як у розвинених країнах, так і в країнах, що обрали шлях демократичного розвитку, є необхідною умовою досягнення процесів еволюції суспільства в довгостроковій перспективі й формування адекватної сучасним умовам державної політики соціально-економічного розвитку.

Розвиток відносин партнерства між державою і приватним сектором в Україні потребує визначення моделей і механізмів ДПП. Незважаючи на те,

що у сучасній економічній науково-дослідній літературі висвітлено широке коло питань й доволі глибоко розроблено окремі аспекти теорії і методології з даної проблематики, в Україні не існує загально визнаної концепції розвитку ДПП та механізмів його реалізації.

Викладені аргументи переконують в актуальності та своєчасності дисертаційного дослідження Брайловського І.А., предметом якого обрано «теоретико-методологічні засади і механізм забезпечення розвитку державно-приватного партнерства в Україні», а об'єктом – «процес формування й розвитку державно-приватних партнерств як інструмент розв'язання соціально-економічних проблем суспільства» (с. 9).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

На основі критичного підходу до концептуальних положень з обраної проблематики автором окреслено коло питань, які ще не знайшли достатнього наукового розв'язання. Це підтверджено опрацюванням значної кількості наукових праць відомих українських та зарубіжних учених (424 позиції у списку джерел), аналітичних матеріалів провідних світових та національних установ, законодавчих і нормативних документів України та інших країн, систематизацією та узагальненням значного масиву статистичних даних і фактичного матеріалу.

Метою дисертаційної роботи є обґрунтування комплексу теоретичних, методологічних і практичних підходів до визначення місця й ролі державно-приватного партнерства в економічній структурі сучасного суспільства, а також розробка сучасної концепції механізму розвитку державно-приватного партнерства в Україні.

Для досягнення цієї мети автором вирішено комплекс задач та *отримано такі наукові результати:*

здійснено системний політико-економічний аналіз теоретико-методологічних основ інституту державно-приватного партнерства (с.19-74) та

особливостей його формування і розвитку в світовій (с. 101-170) і національній економіці (с. 165-167, 173-231);

розкрито генезис теорії і практики взаємодії державного і приватного секторів економіки у ретроспективі; систематизовано історичні форми ДПП, теоретичні підходи і методи аналізу співпраці держави з приватним сектором (с. 19-43, 47-71);

впорядковано категоріальний апарат економічної теорії щодо проблем функціонування й розвитку відносин державно-приватного партнерства (с. 74-96); класифіковано дефініції державно-приватного партнерства (с. 83-84, табл. 1.1), визначено економічну категорію «державно-приватне партнерство» (с. 92-93);

виявлено загальні передумови формування та систематизовано особливості державно-приватного партнерства в країнах з різним рівнем розвитку: у високорозвинених (с. 118-119), що розвиваються (с. 154-155) та з трансформаційною економікою (с. 171-172);

розширено уявлення щодо чинних моделей державно-приватного партнерства: узагальнено підходи до їх класифікації за такими критеріями, як право власності, відповідальність за інвестиції, розподіл ризиків, термін дії контракту; доповнено їх класифікацію за критерієм відповідальності приватного сектора (с. 195-231);

запропоновано концепцію механізму розвитку державно-приватного партнерства в Україні; визначено державну стратегію і обґрунтовано механізм розвитку інститутів і відносин ДПП (с. 359-386).

Окремо слід відзначити внесок дисертанта у розвиток теорії та методології ризиків державно-приватного партнерства (с. 259-327): моделі державно-приватних партнерств систематизовано за принципом активності й прийняття на себе ризиків приватним сектором та класифіковано в порядку зростання цих характеристик; вдосконалено модель PEST-класифікації ризиків ДПП; як інструмент аналізу можливостей виникнення, наслідків ризиків та

заходів з їх послаблення запропоновано використання матриці ризиків; розроблено концепцію управління бізнес-ризиками ДПП.

На підставі узагальнення теоретико-методологічних основ економічної динаміки та розкриття економічної природи державно-приватних партнерств, вивчення світового досвіду і особливостей моделей ДПП в країнах з різним рівнем економічного розвитку, автором обґрунтовано механізм формування і реалізації державно-приватного партнерства в Україні (с. 254-257, рис. 3.12).

Положення, висновки й рекомендації, викладені в дисертації й що виносяться на захист, базуються на фундаментальних положеннях економічної теорії та концепціях взаємодії суспільного й приватного секторів економіки, застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів дослідження (метод абстракції, метод аналізу і синтезу; системний і синергетичний підходи; методи логічного, компаративного і статистичного аналізу, метод моделювання та інші), що забезпечило їхню високу вірогідність.

Висновки, яких дійшов здобувач, аргументовані, вагомі, логічно пов'язані з об'єктом і предметом дослідження та підтверджують досягнення поставленої мети.

Відображення результатів дослідження в опублікованих працях

Здобутки дисертанта широко представлені в науковій літературі: 2 монографії, у тому числі одна індивідуальна; 26 статей у фахових наукових виданнях, у тому числі 4 статті у наукових періодичних виданнях інших держав за напрямом дисертації та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз; 3 статті в інших виданнях. У підсумку результати дисертації представлено у 50 публікаціях (у тому числі у збірниках наукових конференцій – 19). Загальний обсяг наукових праць за темою дисертації становить 40,35 д.а., з яких автору належить 39,25 д.а.

Вельми широкою є географія опублікованих робіт: провідні наукові центри України (Київ, Донецьк, Харків, Одеса, Полтава, Дніпропетровськ,

Тернопіль, Симферопіль тощо); а також Росія, Казахстан, США, Польща, Чехія, Словаччина, Чорногорія.

Практичне значення одержаних у роботі нових результатів

Теоретичні положення автор успішно доводить до практичних висновків і рекомендацій, спрямованих на удосконалення механізму використання державно-приватного партнерства в Україні. Впровадження результатів дослідження в практику підтверджено Червоногвардійською міською районною адміністрацією (довідка № 4-704/15 від 16.09.2014), ПАТ «Веско» (довідка № 5411 від 28.11. 2014), ПрАТ «Глини Донбасу» (довідка № 331/к від 26.08.2014), ТОВ «Кераммеханізація» (довідка № 62 від 26.11.2014), ТОВ «Юмджи проект» (довідка № 321 від 01.12.2014). Матеріали дослідження можуть використовуватись в навчальному процесі вищої школи при викладанні курсів «Макроекономіка», «Державне регулювання економіки», «Інвестиції», «Фінансування і кредитування інвестицій», «Інвестиційний аналіз».

Основні теоретичні, практичні, методологічні розробки автора доповідалися, обговорювалися й отримали позитивну оцінку на міжнародних і всеукраїнських конференціях, симпозіумах і форумах в Україні та за кордоном.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи високий рівень виконаного дослідження, слід зазначити такі зауваження і дискусійні моменти.

По-перше, слід вказати на окремі суперечності, що мають місце в роботі. Так, на с. 92 автор вважає, що ДПП є механізмом економічної політики держави; на с. 97 – системою взаємовигідного економічного співробітництва державного і приватного секторів економіки; на тій же сторінці – методом надання державних послуг, який поєднує приватний і державний сектори. На с. 101 ДПП розглядається як інструмент, що дозволить вирішити

інфраструктурні проблеми без значних бюджетних витрат. В той же час на с. 186 зазначено, що «сутність партнерства державного і приватного секторів передбачає більшою мірою надання послуг, аніж просто фінансування або реалізацію інфраструктурних проектів». Подекуди у тексті дослідження в одних випадках йдеться про те, що основною метою виникнення державно-приватного партнерства є фінансування капіталомістких або малоприбуткових галузей економіки, а в інших – про інфраструктурні проекти.

По-друге, в роботі обґрунтовано сутність «взаємодії держави й приватного капіталу в змішаній економіці як категорії державно-приватного партнерства, що включає і відображає спільність цілей, ринкові механізми взаємодії та сумісно-розділені відносини у прибутках та ризиках» (с. 12-13). З таким визначенням повністю погоджуємось. Разом з тим автор дисертації застосовує термін «ринок державно-приватного партнерства», але не визначає сутності й змісту цього феномену. Безумовно, ринок – економічна категорія, яка є центральною в економічній науці. У міру розвитку самого ринку як економічної форми суспільства уточнюються та наповнюються новим змістом теоретичні його трактування та формулювання. Хотілось би уточнити позицію автора з цього приводу, з'ясувати розуміння дисертантом категорії «ринок ДПП». Виникає і конкретне питання: «що виступає об'єктом попиту-пропозиції, купівлі-продажу на такому ринку?» (продукт сумісної діяльності держави і приватного капіталу? ресурси приватного сектору? послуги державного сектору? тощо).

По-третє, для оцінки особливостей динаміки та тенденцій державно-приватного партнерства в країнах з різним рівнем розвитку (високорозвинених, що розвиваються та з трансформаційною економікою) у розділі 2 доцільно застосовувати уніфікований набір показників, наприклад: загальна кількість проектів ДПП; загальна сума інвестицій у проекти; середня вартість одного проекту або середньорічний показник інвестування проектів ДПП; розподіл загальної кількості проектів і загальної суми інвестицій у проекти ДПП за регіонами, сферами економіки і галузями діяльності; розподіл

проектів та інвестицій за типами проектів; кількість завершених, виконаних, призупинених проектів. Для визначення ефективності ДПП (соціальної та економічної) можуть застосовуватись засоби, методи, показники інтегральної оцінки.

По-четверте, констатація факту призупинення (з 2008 року) проектів державно-приватного партнерства в переважній більшості країн СНД, а також виявлення тенденції до скорочення кількості таких проектів (впродовж 2010-2012 років) в країнах різних регіонів світової економіки зумовлює необхідність більш глибокого вивчення чинників цих процесів.

По-п'яте, у результаті здійсненого аналізу нормативно-правового забезпечення державно-приватного партнерства в Україні (розділ 5.2), дисертант виявив «основні недоліки у законодавстві, що стосується ДПП». Беззаперечно, проблем у цій сфері багато. Але який із виявлених недоліків нормативно-правового забезпечення державно-приватного партнерства в Україні слід вважати головним? Це питання остаточно не з'ясоване. Окремі сторінки тексту розділу 5.2 перевантажено посиланнями на законодавчі акти (с. 345, 347, 348).

По-шосте, є зауваження до окремих схем. Наприклад: на рис. 1.1 та рис. 1.2 автор не завершив деталізацію елементів; на рис. 3.12 (с. 255) «оцінка відповідності проекту ДПП суспільній потребі» відбувається перед «виникненням суспільної потреби».

Але зауваження не впливають на вельми високу оцінку дисертаційної роботи Брайловського Іллі Аркадійовича. Робота містить всі необхідні елементи наукового аналізу, є результатом дослідження, що сприятиме подальшому розвитку відповідного напрямку економічної теорії.

Загальний висновок

Докторська дисертація *Брайловського І.А. «Державно-приватне партнерство: методологія, теорія, механізми розвитку»* є самостійною, цілісною, логічно завершеною науковою працею, у якій отримано нові науково

обґрунтовані результати щодо механізму формування і розвитку державно-приватного партнерства, а також його застосування для реалізації масштабних суспільно значимих проектів в національній економіці.

Тема дисертації відповідає викликам часу. Роботу відрізняють логічність і послідовність викладення матеріалу, всебічне дослідження поставлених завдань, аргументованість основних тверджень автора. Автореферат відповідає дисертації за змістом і структурою, оформлений згідно з чинними вимогами. У ньому достатньо повно викладено основні наукові здобутки, пропозиції та висновки автора.

Докторська дисертація відповідає вимогам, викладеним у п. 10, 11, 12, 14, 15, 16 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а *Брайловський Ілля Аркадійович* заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри економічної теорії
Донецького національного університету
економіки і торгівлі

імені Михайла Туган-Барановського (м. Кривий Ріг) *Л.В. Проданова* Проданова Л.В.

ПІДПИС
ЗАСВІДЧУЮ

Нахв.ч. М. С. - А. В. Суржко

Відрук отримано 11.04.2016

*Вчений секретар
супровідної
вченої ради*

О.В. Турухова

